

СТАН М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

І. В. Лозинська, к.е.н., Сумський національний аграрний університет

У статті досліджено стан, економічна ефективність виробництва та перспективи розвитку м'ясо-молочного скотарства в Україні та Сумській області. Доведено, що основним напрямом підвищення ефективності функціонування м'ясо-молочного скотарства є раціональна пропорційність у розвитку всіх галузей агропромислового виробництва.

Ключові слова: ефективність виробництва, м'ясо-молочне скотарство, сільськогосподарські підприємства

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Трансформування економіки України у ринкову систему направлене на створення нової якості економічного зростання, підвищення рівня продовольчого забезпечення населення, який значною мірою залежить від розвитку м'ясо-молочного скотарства.

Актуальність проблеми підвищення ефективності виробництва продукції м'ясо-молочного скотарства обумовлюється кількома чинниками: об'єктивними потребами людей в споживанні м'ясних та молочних продуктів, забезпеченням харчової і легкої промисловості сировиною, важливістю розвитку галузі для сільськогосподарських підприємств як стабільного джерела надходження коштів та розширеного відтворення галузі, створенням експортного потенціалу у даному підкомплексі АПК.

Об'єктивна необхідність здійснення аграрних перетворень, спрямованих на забезпечення населення України якісними продуктами харчування, зумовлюється станом та тенденціями розвитку агропромислового комплексу, які протягом короткого періоду стали кризовими [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробку теоретико-методологічних та практичних проблем розвитку м'ясо-молочного скотарства в умовах розвитку ринкової економіки значний внесок зробили П.С.Березівський, П.М.Гарасим, Л.А.Загнітко, П.П.Руснак, О.В.Пашенко, О.В. Шолудько, О.В.Шкільов, О.М.Шпичак та інші вчені, але в умовах тотального заміщення якісної вітчизняної продукції дешевими закордонними аналогами, пошук шляхів відновлення втрачених позицій при виробництві продукції скотарства як у науковому, так і в практичному плані залишається актуальним.

Постановка завдання. У всіх розвинених країнах світу проблема забезпечення населення високоякісними м'ясними і молочними продуктами вирішується за рахунок інтенсивного розвитку галузі спеціалізованого м'ясо-молочного скотарства. В Україні ж протягом останнього періоду відбулося катастрофічне зменшення поголів'я продуктивної худоби. Скорочення поголів'я тварин почалось з реформування колгоспів, радгоспів та міжгосподарських підприємств, припинення

роботи більшої частини відгодівельних та заготовельних комплексів. Однак зменшення поголів'я продуктивної худоби відбувається за відсутності підтримки виробництва продукції суспільного сектору, тому говорити про швидке відродження виробництва продукції в галузі м'ясо-молочного скотарства поки не доводиться. Саме тому пошук шляхів вирішення проблеми ефективності функціонування галузі м'ясо-молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах і став основою для написання статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз динаміки поголів'я тварин, виробництва молока і м'яса в Україні загалом та Сумській області зокрема показує, що продовольча проблема за останній період суттєво загострилась: в Україні загалом та Сумській області зокрема виробляється все менше молока та м'яса ВРХ (табл. 1).

У 2012р. на території країни виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 56 тис. підприємств різних організаційно-правових форм господарювання (включаючи фермерські господарства), частка яких у сукупному виробництві продукції галузі м'ясо-молочного скотарства складала лише 26%.

У Сумській області спостерігалась подібна тенденція: із 349 сільськогосподарських підприємств всіх форм господарювання частка сільськогосподарських підприємств у загальному виробництві молока дорівнювала 34,6%, а м'яса ВРХ – 23,3%.

Протягом 2000-2012рр. зберігалась негативна тенденція скорочення поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах. На 1 січня 2013р. в сільськогосподарських підприємствах Сумської області нараховувалось 96,8 тис. голів великої рогатої худоби, що на 4,3%, менше порівняно з початком 2012р., з них корів налічувалось лише 40,7 тис. голів, що на 0,2% менше від показника попереднього року.

Нівелювати зменшення валового надою молока через скорочення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах не змогло навіть підвищення продуктивності корів у 2012 році. У сільськогосподарських підприємствах виробництво молока у 2012р. скоротилось на 1,4% і склало 135,1 тис.т. Середньорічний надій молока

від однієї корови, що була в наявності на початок року, у сільськогосподарських підприємствах

склав 3933 кг (на 233 кг, або на 6% більше у порівнянні з 2011 роком).

Таблиця 1

Динаміка показників виробництва продукції галузі м'ясо-молочного скотарства в Сумській області та Україні (станом на 1 січня 2013 року)

Показник	2000 рік		2007 рік		2012 рік		2012 рік до 2000 року, %	
	Сумська обл.	Україна	Сумська обл.	Україна	Сумська обл.	Україна	Сумська обл.	Україна
Поголів'я ВРХ, тис.гол.: в т.ч. корів	205,1 93,7	5037,2 1831,2	122,1 47,7	1927,0 679,0	96,8 40,7	1426,1 565,0	47,2 43,4	28,3 30,9
Виробництво продукції, тис.т.: -молока -м'яса у забійній вазі	213,5 23,2	3669,1 753,9	137,1 12,7	2177,7 545,5	135,1 6,3	2256,3 342,1	63,3 38,1	87,6 45,3
Річний удій молока від 1 корови, кг	2271	1588	2996	3131	3933	4184	188,5	184,4
Середня вага 1 голови ВРХ, кг	348	311	372	383	447	450	128,4	124,0
Середньодобовий приріст, г:	487	490	384	410	482	505	90,9	103,1
Питома вага продукції м'ясо-молочного скотарства в продукції сільського господарства, %	27,3	21,2	21,7	24,5	26,7	26,2	-0,6 п.в.	-5,0 п.в.

Джерело: Статистичні збірники Держкомстату України та «Сумщина у цифрах»

Також через катастрофічне зниження поголів'я ВРХ в сільськогосподарських підприємствах виробництво м'яса у забійній вазі зменшилось на 26% та становило 6,3 тис. т.

Природно, всі вищеописані зміни виробництва пов'язані із впливом факторів - чисельності

поголів'я худоби та її продуктивності. Застосовуючи методи факторного та індексного аналізу, встановлено кількісний їхній вплив на обсяги виробництва в галузі м'ясо-молочного скотарства в Сумській області.

Кількісний вплив факторів на зміну виробництва продукції тваринництва у Сумській області (2012 до 2000 р.)

Види продукції	Зміна валового виробництва (I_{SY}, D_{SY})	Вплив зміни поголів'я (I_S, D_S)	Вплив зміни продуктивності (I_Y, D_Y)
Молоко	$I_{SY} = 0,385;$ $D_{SY} = -344,5$ тис.т	$I_S = 0,244;$ $D_S = -455,6$ тис. т	$I_Y = 1,574$ $D_Y = 111,1$ тис.т
Приріст живої маси ВРХ	$I_{SY} = 0,0853$ $D_{SY} = -16,9$ тис.т	$I_S = 0,0748;$ $D_S = -20,2$ тис. т	$I_Y = 1,1400$ $D_Y = 14,7$ тис.ц

Так, валовий надій молока у 2012р., порівняно з 2000р., зменшився на 344,5 тис. т або на 71,7%. Причому на 75,6% (в абсолютних показниках - на 455,6 тис.т) такий спад зумовлений скороченням поголів'я корів, зростання ж їх продуктивності вплинуло на збільшення виробництва на 57,4% або в абсолютних показниках - на 111,1 тис.т.

Аналогічна тенденція відбувалась і при визначенні загального приросту живої маси ВРХ. За досліджуваний період зменшення загального приросту ВРХ в сільськогосподарських підприємствах становило 16,9 тис.т: за рахунок зниження поголів'я – показник знизився на 20,2 тис.т, а збільшення середньодобового приросту дало додатково 14,7 тис.т.

Слід зазначити, що криза призвела до скорочення випуску насамперед найнеобхідніших у фізіологічному відношенні продуктів харчування - м'яса, молока та продуктів його переробки. Кількість білків у харчовому раціоні населення зменшилася в середньому майже на 20% проти мінімальної фізіологічної норми. Порівняно з 2000 р. у 2012 році споживання м'яса і м'ясопродуктів

до 52 кг, при чому в даному розрахунку рослинно-м'ясні вироби враховувались як м'ясні. Забезпеченість населення молочними продуктами випереджає потребу в м'ясі. Попит на молоко й продукти його переробки задовольняють споживачів на 80–85 %, а по м'ясу – менш ніж на 40 %.

Одночасно збільшилася питома вага продуктів вуглеводної групи, яка для сімей із низьким рівнем доходів перевищує 70%. Отже, можна константувати неповноцінність за якістю структури харчування найширших верств населення.

В зарубіжних країнах показник споживання на душу населення значно вищий. Якщо враховувати сало, жир та субпродукти, відношення вживання м'яса в США становить 1:3. В Україні на хліб і картоплю припадає 46% денного раціону, в США, відповідно 20 і 25% [4]. Різна економічна доступність купівлі м'ясних продуктів: щоб отримати 1 кг м'яса, українському громадянину потрібно працювати в 10-12 разів більше, ніж американцю.

Для забезпечення науково-обґрунтованих норм харчування, необхідно у сільськогосподарських підприємствах області мати близько 60,0-

60,5 тис. гол. молочних корів при надоях 3,5–4,0 тис. кг молока й 150–200 тис. м'ясних корів.

Визначають декілька основних причин негативного розвитку галузі. По-перше, низька ефективність скотарства. Незважаючи на високі закупівельні ціни на молоко, галузь залишається мало привабливою для господарників. Якщо в травні 2012 року середня закупівельна ціна на молочну сировину, вироблену у сільськогосподарських підприємствах, становила 3,5 тис. грн/т, то в жовтні досягла 3,8 тис. грн.; молодняк ВРХ вагою понад 400 кг приймали 17,0-17,5 тис. грн/т. Для порівняння, середні ціни на молоко у 2012 році у країнах Європейського Союзу коливалися у межах 33-36 євро в розрахунку на 100 кг продукції, м'ясо ВРХ – 76 євро за 100 кг.

Проте навіть така цінова ситуація не забезпечує належний рівень ефективності галузі. Рентабельність виробництва молока у 2012 році становила 18,8% (+1,1 п.в. у порівнянні з 2011 роком), м'яса великої рогатої худоби - -38,3% (-2,9 п.в.). Такі результати діяльності в скотарстві ускладнюють навіть просте відтворення галузі, не говорячи про її розширений розвиток.

Незважаючи на те, що за останні 7-8 років прийнято низку законодавчих актів, що регулюють і сприяють активізації та розвитку цієї галузі, ситуація у м'ясо-молочному скотарстві залишається вкрай складною. Так, у 2007 році прийнято Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 року, та План розвитку агропромислового комплексу та сільських територій області Сумщини до 2015 року, яка поряд з іншими визначає стратегію розвитку скотарства.

У ній, зокрема, зазначено, що у 2015 році виробництво основних видів тваринницької продукції повинно бути доведено до рівня, який забезпечує фізіологічні норми споживання на одну особу в рік - молока і молочних продуктів - 380 кг, м'яса і м'ясопродуктів - 82 кг, з яких яловичини та телятини – 38 кг.

Проте 2012 рік показав, що Державна цільова програма та План розвитку АПК виконуються не в повній мірі. Так, із передбаченого виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами Сумської області в обсязі 168,5 тис. т. фактично було отримано 135,1 тис. т., що складає 80,3%; обсяг виробництва м'яса був виконаний лише на 44,6% - 6,3 тис. т. замість 14,2 тис. т.

Основу розвитку м'ясного скотарства України складають 62 племзаводи та 161 племрепродуктор, де утримуються, відповідно, 13,6 тис. та 12,2 тис. корів. У Сумській області розведенням м'ясної худоби займається 14 сільськогосподарських підприємств, з яких 1 племінний завод ТОВ АФ «Україна» Шосткинського району по розведенню української м'ясної породи, 2 племрепродуктори: по світло-аквітанській породі (Іванівська дослідно-селекційна станція Охтирського району)

та лімузинській породі (ПрАТ АФ «Мрія» Конотопського району).

Питома вага м'ясних корів складає 6,0 % від наявного на початок 2013 року поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності. Для України та Сумської області така кількість поголів'я є дуже низькою. Недостатня кількість м'ясної худоби є основним гальмом подальшого розвитку м'ясного скотарства.

У Сумській області функціонує 33 великотварних сільськогосподарських підприємств з поголів'ям молочних корів 400 голів і більше, на яких виробляється за рік 63% молока від загального виробництва з високими показниками якості, що позитивно впливає на формування закупівельних цін.

Флагманами по виробництву молока є господарства ТОВ «Вітчизна» Конотопського району, ТОВ «Велетень» Глухівського району, ТДВ «Маяк» Тростянецького, Підліснівська філія ПрАТ «Райз-Макисмо», ТОВ АФ «Лан» та СВК АФ «Перше Травня» Сумського району.

П'ять сільськогосподарських підприємств області мають статус виробника екологічно – чистої продукції для виробництва продуктів дитячого харчування.

За 2007-2012 роки в області введено в дію 17 доїльних залів з модернізацією тваринницьких приміщень для безприв'язного утримання молочної худоби.

В 43 сільськогосподарських підприємствах встановлено 83 молокопровода. Впровадження новітніх енергозберігаючих технологій, залучення інвестицій у тваринництво значно вплинуло на підвищення продуктивності дійного стада, збільшення валового виробництва молока та його якості.

Племінна база області по молочному скотарству представлена 8 племінними заводами (в яких утримується близько 3,0 тис. корів) та 19 племрепродукторів (3,1 тис. гол. корів) в яких розводяться породи українська чорно - ряба молочна порода, українська бура молочна, українська червоно - ряба молочна, лебединська, шведська, симентальська.

Розвиток молочного скотарства орієнтований на інтенсивний характер. Тому на сучасному етапі надзвичайно актуальною залишається проблема збільшення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах і фермерських господарствах, де їх чисельність на одиницю земельної площі значно менша ніж у господарствах населення. Поряд з розвитком великотварного виробництва молока в господарствах населення треба йти по шляху створення кооперативних об'єднань і організації системи експрес-оцінки якості молока.

Світовий досвід доводить, що вирішити проблему забезпечення внутрішнього ринку яловичиною неможливо без розвитку м'ясного скотарства.

тва. В Україні на 100 молочних корів припадає близько 1,6 м'ясних. У США, Канаді та Франції цей показник досягає 200-300 голів. На перспективу прогнозується мати 175 тис. м'ясних корів, або 27 голів на 100 молочних корів. Очікується виробництво 0,7-1,5 млн. тонн м'яса від м'ясної худоби і всього може бути вироблено яловичини 3,4-4 млн. тонн.

Для цього, насамперед, слід використовувати високопродуктивних тварин. В Сумській області сконцентровано сучасний науковий потенціал: Інститут сільського господарства Північного Сходу, наукова лабораторія Інституту розведення і генетики тварин УААН, Сумський національний аграрний університет, які забезпечують наукове супроводження впроваджуваних технологій та готують висококваліфіковані кадри.

Не менш важливим завданням в цьому напрямі є поліпшення годівлі тварин. При вищій продуктивності худоби витрати кормів на 1 ц продукції значно зменшуються. Нині головною причиною низької продуктивності тварин є недостатнє забезпечення її кормами та незбалансованість раціонів по протеїну, мінеральних речовинах і вітамінах. Потребу в протеїні доцільно забезпечувати за рахунок збільшення посівів бобових і бобово-злакових кормів. Усе фуражне зерно повинно згодовуватися тваринам у складі повноцінних комбікормів із додаванням білково-вітамінно-мінеральних добавок і преміксів.

Аналізуючи світовий досвід, вирішити цю проблему можливо за рахунок всебічного розвитку м'ясо-молочного скотарства, для чого в Україні створилися об'єктивні умови для інтенсивного формування цієї галузі.

Визначальними об'єктивними факторами, які надають можливість в перспективі розвитку галузі м'ясо-молочного скотарства, є такі:

- **продовольчі.** Великий дефіцит виробництва молока і м'яса і їх споживання, особливо яловичини та молока свіжого. Населення далеко не повністю забезпечується цими важливими білковими продуктами харчування. Вимагає поліпшення якісний склад молочних і комбінованих порід корів.

- **соціальні.** У сільській місцевості багатьох областей України більше третини - населення пенсійного віку. В господарствах, по розведенню молочної худоби, важко вирішуються кадрові проблеми, особливо із доярками. У найближчій перспективі ці проблеми залишаться. При постійному зменшенні чисельності працездатного сільського населення, на м'ясне скотарство припадатиме все менше працівників. Виходом із цього становища може стати використання маловитратної технології утримання м'ясної худоби, що потребує в 8 – 10 разів менше трудових ресурсів.

- **енергетичні.** При існуючому дефіциті енергоносіїв, ця галузь вимагає мінімальних витрат електроенергії, механізмів і машин.

Енергоємність м'ясного скотарства на 60–80 % менше, у порівнянні із молочним скотарством.

- **екологічні.** Особливої уваги заслуговує розвиток м'ясного скотарства в регіонах, які забруднені радіонуклідами. Тут дуже гостро стоїть проблема із трудовими ресурсами і одержанням екологічно чистої продукції. Ця галузь допомагає вирішити проблему зайнятості населення. Крім того, з м'ясом в організм людини попадає менше радіонуклідів, особливо стронцію, ніж з молоком.

- **ресурсні.** М'ясна худоба вимагає значно менших витрат концентрованих кормів, більш ефективно використовує пасовища. Необхідне створення високопродуктивних культурних пасовищ і луків, з яких значно дешевше корми, одночасно і раціональне використання наявних кормових ресурсів та рентабельне ведення галузі м'ясного скотарства.

- **цінові.** Ціни на продукцію м'ясного скотарства не забезпечують простого відтворення стада. Через відсутність прогнозування цінової політики, недостатньо розвинену ринкову інфраструктуру та недосконалу систему управління ринком подолати ситуацію, що склалася в галузі м'ясо-молочного скотарства, швидко не вдасться.

- **економічні.** У раціонах харчування м'ясної худоби застосовують більш дешеві грубі та зелені корми, відходи харчової промисловості. Від них одержують високоякісне м'ясо та шкери, цінну сировину для фармацевтичної промисловості при енерго- та ресурсозберегаючій технології його утримання.

У багатьох регіонах України, що мають незабезпечені земельні площі, при створенні культурних і поліпшенні наявних природних угідь і пасовищ, таку можливість можна направити на використання специфічних особливостей м'ясної худоби при її вирощуванні. Ця галузь скотарства може стати майбутньою перспективою не тільки в забезпеченні високоякісним м'ясом і м'ясопродуктами згідно з науково обґрунтованими нормами харчування, але й у поліпшенні життєвого рівня населення, створенні стратегічних ресурсів країни і її експортного потенціалу.

Основою стабільного функціонування галузі в майбутньому є крупнотоварне виробництво. Проте сектор відразу не зможе перейти на такі масштаби. Для цього необхідні значні суми коштів для капіталовкладень. Для прикладу, орієнтовна потреба в засобах для будівництва сучасного молочнотоварного комплексу на 1,2 тис. гол становить 93 млн. грн, або 77 тис. грн на 1 скотомісце. Враховуючи річні поточні витрати на рівні 18 млн. грн, виручки від реалізації продукції 29 млн. грн, рентабельність виробництва становитиме 60%, що забезпечить повернення інвестицій через 8 років. Такі проекти будуть привабливими для інвесторів, які пов'язують свою майбутню діяльність із молочним бізнесом [3].

На початок 2013 р. в сільськогосподарських

підприємствах Сумської області переважна частина (65% загального поголів'я) великої рогатої худоби утримувалась товаровиробниками з чи-

сельністю стада від 500 до 1999 голів (60 сільгоспідприємств, або 33% загальної кількості).

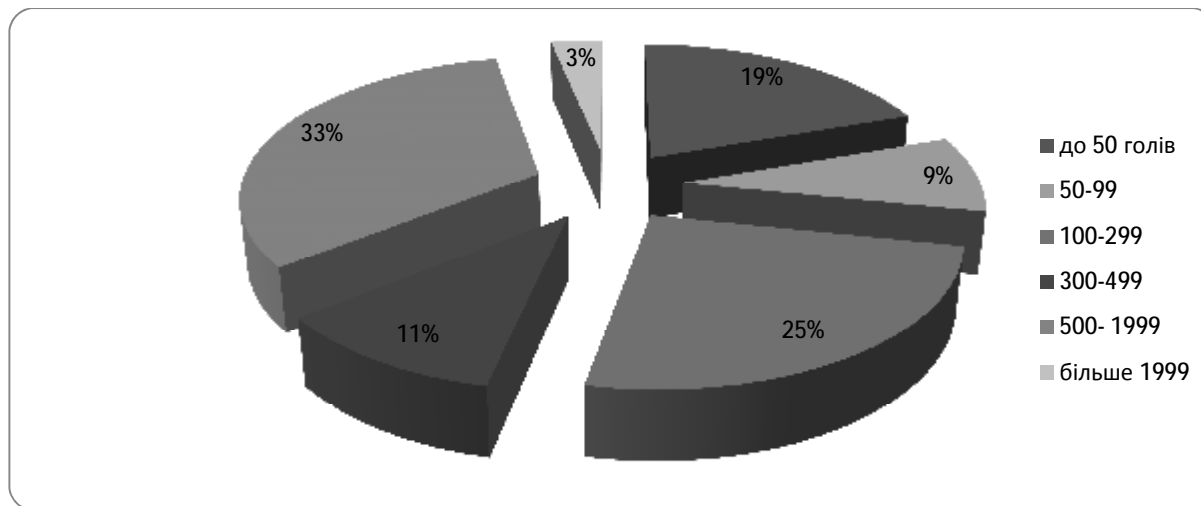


Рис.1 - Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я великої рогатої худоби (на 1 січня 2013 року)

При цьому слід наголосити, що м'ясо-молочне скотарство сільськогосподарських підприємств характеризувалося інтенсивністю господарювання: обсяги вирощування худоби перевищували загальні обсяги реалізації тварин на забій

(загалом за 2012р. цей показник склав 172,5% проти 121,6% у 2000р.). Дані щодо виробництва молока, вирощування і реалізації на забій ВРХ в сільськогосподарських підприємствах Сумської області наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка виробництва та реалізації продукції галузі м'ясо-молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах Сумської області

Рік	ВРХ (у живій вазі)		Молоко, тис.т
	Вирощування, тис.т	Реалізація на забій, тис.т	
2000	27,0	22,2	479,6
2003	25,5	19,4	388,5
2006	30,0	17,8	158,5
2009	17,6	11,3	150,8
2012	16,9	9,8	135,1
2012/2000, %	62,6	44,1	28,1

Загалом по області за 2012 рік у розрахунку на 1 особу було вироблено лише 1,7 кг яловичини, молока обробленого рідкого 12,2 кг, молочних продуктів в перерахунку на молоко 210,2 кг.

У результаті проведеного комплексного аналізу стану галузі м'ясо-молочного скотарства в сільськогосподарських підприємств області встановлено, що підприємства мають значні резерви збільшення розмірів прибутку та підвищення рівня рентабельності виробництва. Основними із них є такі: оптимізація структури виробництва і реалізації продукції та поглиблення рівня спеціалізації підприємства; підвищення продуктивності праці та ефективності використання основних фондів підприємства; зменшення витрат і зниження собівартості продукції.

Одним із більш вагомих заходів підтримки скотарства є підтримка крупнотоварного виробництва, що передбачає часткове відшкодування вартості будівництва (або реконструкції) тваринницьких ферм і комплексів. На такі цілі в держав-

ному бюджеті минулого року виділялося 500 млн.грн. Механізм отримання та використання компенсаційних коштів схвалений урядовою Постановою №900 від 4 жовтня 2011 року. За цим нормативним документом бюджетні субсидії виділятимуться на відшкодування до 50% вартості (без урахування ПДВ) завершених у 2009-2011 роках етапів будівництва (або реконструкції) ферм і комплексів. Основною умовою для отримання державної підтримки є досягнення мінімального рівня потужності об'єктів. У таких фермах мають утримувати не менше 500 голів великої рогатої худоби, з яких понад 300 голів - корови.

За підсумками минулого року за цією програмою виділялися кошти 20 суб'єктам господарювання у розмірі 226 млн. грн, що дало можливість частково відшкодувати вартість побудованих та реконструйованих тваринницьких ферм і комплексів, у тому числі молочнотоварних ферм на 1987 корів. За інформацією регіонів торік побудовано 26 об'єктів, з них у галузі скотарства -

25; реконструйовано 95 об'єктів, у тому числі в галузі скотарства - 86.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» за бюджетною програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» передбачені видатки загального фонду у розмірі понад 822 млн. грн. На виконання цього закону було виділено та доведено до господарюючих суб'єктів 512 млн.грн.

Окрім цього, значною підтримкою для залучення інвестицій у великотоварне виробництво буде розширення доступності до середньострокових (до 3 років) та довгострокових (до 8 років) кредитів комерційних банків за рахунок часткової компенсації з державного бюджету ставок користування запозиченими коштами; спрощення дозвільної процедури на впровадження тваринницьких проектів та бюджетної підтримки будівництва інженерної інфраструктури, а саме електричних, газових мереж, системи водопостачання тощо.

Отже, проведення цілеспрямованої роботи щодо визначених напрямів розвитку галузі забезпечить створення сприятливого інвестиційного середовища, її стабільне функціонування, досягнення оптимального рівня насиченості внутрішнього ринку молоком та молочною продукцією.

Так, розпочато будівництво молочнотоварного комплексу на 1000 корів у ПСП «АФ «Піонер» с. Чупахівка. Планується ввести в дію першу чергу комплексу на 350 корів. Закуплено 85 телиць у господарствах населення. Проводиться робота із закупівлі 200 нетелей у племгосподарствах Сумської області та 200 голів у інших регіонах. Окрім цього, Хухрянська філія «Райз Максимко» планує закупити імпорту худобу м'ясного напрямку продуктивності, що дасть можливість збільшити існуюче поголів'я на 1000 голів. Утримання м'ясної худоби не потребує великих капіталовкладень. У підприємстві передбачається проведення реконструкції існуючих приміщень та будівництво легких навісів для худоби [3].

Українськими науковцями визначені основні шляхи збільшення поголів'я худоби м'ясо-

молочного напрямку:

- інтенсивне відтворення наявного поголів'я вітчизняних і імпортних м'ясних порід;

- широке використання низькопродуктивних ремонтних телиць молочних і молочно-м'ясних порід для схрещування із плідниками м'ясних порід, або їх штучне запліднення спермою м'ясних бугаїв. Отримане помісне потомство потрібно вирощувати за технологією м'ясного скотарства, що дасть можливість за рахунок помісного поголів'я телиць створити товарні гурти м'ясної худоби. У першу чергу, таку роботу необхідно проводити у господарствах, що мають певні виробничі потужності (приміщення, земля, трудові ресурси), які не використовуються. Багато господарств мають умови для створення культурних пасовищ, що дозволить здешевити виробництво яловичини за рахунок зниження витрат праці та енергоресурсів;

- використання трансплантації ембріонів в племінних заводах та племрепродукторах, дозволить від видатних батьків за рік одержувати 10–20 телят, замість одного у звичайних умовах [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Конче необхідно у невідкладному порядку взяти ряд заходів, що мінімізують кризові явища в АПК і забезпечать його виведення на нові інноваційні перспективи. Серед них: пролонгація кредитів, що їх отримали в комерційних банках підприємства галузі, і надання нових кредитів; збільшення видатків на фінансування бюджетних програм і здійснення фінансової підтримки підприємств галузі через механізм здешевлення кредитів бюджетної, тваринницької і рослинницької дотації, здешевлення придбання техніки; відновлення фінансування за бюджетними програмами з частковою компенсацією вартості складної сільгосптехніки вітчизняного виробництва; відтворення та підвищення родючості ґрунтів, здешевлення вартості страхових премій; виділення за рахунок стабілізаційного фонду додаткових коштів на підтримку фермерських господарств.

Список використаної літератури:

1. Комарніцька О. П. Проблемні аспекти розвитку галузі тваринництва та шляхи їх розв'язання / О. П. Комарніцька // Економіка АПК. - 2008. - №12. - С. 25-27.
2. Козак Ю. П. Стан тваринництва та його державна підтримка / Ю. П. Козак // Економіка АПК. - 2006. - №12. - С. 67-71.
3. Маслак А. Скотарство України: реалії сьогодення / А.М.Маслак //Агробізнес сьогодні. – 2012. - №3 (226). – С.9-12.
4. Окопний О. М. Відродження тваринництва в Україні та напрями його розвитку / О. М. Окопний // Економіка АПК. - 2005. - №5. - С. 8-14.
5. Пащенко О.В. Функціонування ринку молока і молочних продуктів / О.В. Пащенко // Економіка АПК. – 2010. - №8. – С. 43 – 48.
6. Скотарство. Сучасний стан та перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://agroua.net/animals/catalog/ag-1/a-3/info/aig-75/>

В статтє проведен анализ состояния, экономической эффективности производства и перс-

пектив розвитку мясо-молочного скотоводства в Україні і Сумської області. Доказано, що основним напрямком підвищення ефективності функціонування мясо-молочного скотоводства є раціональна пропорційність в розвитку всіх областей агропромислового виробництва.

Ключеві слова: ефективність виробництва, мясо-молочне скотоводство, сільськогосподарські підприємства

The article analyzes the state of economic efficiency and development prospects of meat and milk cattle breeding in Ukraine and Sumy region. It is proved that the main direction of improving the efficiency of milk and meat cattle is a rational proportionality in the development of all areas of agricultural production.

Keywords: production efficiency, meat and dairy cattle, agricultural enterprises

Дата надходження до редакції: 28.04.2013

Рецензент: д.е.н., професор Ульяновченко О. В.

УДК 339.1:633.1

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА ЗЕРНОВОМУ РИНКУ

Є. М. Данкевич, к.с.-г.н., Інститут сільського господарства Полісся НААН України

Досліджено сучасні тенденції виробництва та реалізації продукції зернових культур. Проаналізовано діяльність ТОВ СП "Нібулон" на зерновому ринку. Запропоновано рекомендації для інтегрованих сільськогосподарських підприємств щодо формування експортних партій продукції.

Ключові слова: сільськогосподарські товаровиробники, інтеграція, зерновий ринок, експорт, ефективність, продовольча безпека.

Постановка проблеми. Важливим джерелом надходження коштів до інтегрованих сільськогосподарських підприємств є експорт виробленої ними продукції зернових культур. Для утримання позицій на міжнародній арені по торгівлі зерном вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно інвестувати кошти у підвищення ефективності діяльності, запроваджувати інноваційні технології виробництва продукції [1]. Проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств зернового підкомплексу вважається однією з головних задач розвитку аграрного сектора економіки. Ефективне сільськогосподарське виробництво є вирішальною умовою забезпечення відтворювального розвитку держави, виходу на зовнішні ринки і гарантування продовольчої безпеки [3].

Зерно – важливий експортний продукт, що забезпечує значні надходження валютних коштів. Від реалізації продукції зернових культур вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники отримують майже третину валютних грошових надходжень. Налагодження зовнішньої торгівлі, зокрема нарощування експорту на світовий ринок зерна, збільшення або, принаймні, збереження його питомої ваги на міжнародній арені є надзвичайно важливим чинником функціонування вітчизняної економіки [2]. Сільськогосподарські товаровиробники потребують твердої валюти, необхідної для закупівлі сучасного обладнання, нових технологій і споживчих товарів, які є основою їх економічного зростання [4]. Враховуючи ринкову ситуацію, залучити додатково кошти у сільське господарство можливо за рахунок експортних поставок, збільшення яких відбуватиметься при подальшому

розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання особливостей формування інтеграційних процесів на зерновому ринку відображено у працях багатьох вчених-економістів. Ґрунтовні дослідження здійснили: В. Бойко, І. Буздалов, П. Гайдучський, В. Геєць, Я. Жаліло, М. Калінчик, С. Кваша, К. Крилатих, Л. Молдаван, О. Овсянніков, Б. Пасхавер, О. Петриков, С. Пирожков, І. Романенко, П. Саблук, Л. Худолій, О. Шпикуляк та ін. Відзначаючи цінність результатів досліджень науковців, необхідно відмітити, що не всі теоретичні розробки знаходять застосування на практиці, про що свідчить сучасний стан розвитку зернового господарства, особливо це стосується якості експортної продукції.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз зернового ринку України, визначення сучасних тенденцій його розвитку та перспектив формування експортних партій продукції на прикладі інтегрованих формувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українські аграрні компанії ведуть експортні та імпорتنі операції щодо продовольства з понад 50 країнами світу. Позитивне сальдо агропродовольчої продукції сприяє покращенню ситуації зі станом платіжного балансу держави. За останні десять років частка України у світовому експорті зернових, насіння соняшнику та соняшникової олії суттєво зросла [9]. Серед провідних компаній на ринку експорту сільськогосподарської продукції можна назвати такі вертикально інтегровані підприємства: ТОВ СП "Нібулон", холдинг "Кернел", "Серна", ПАТ "Миронівський хлібопродукт",